MÜZMİN SUSUZLUK

HALİL ZİYA DOĞRUÖZ

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1970
EDEBÎ ESERLER: 1016

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-523-9

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Adnan İslamoğulları

Kapak Resmi: Feyza Ay

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: VİZYON BASIMEVİ KAĞITÇILIK
MATBAACILIK VE YAY. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No:1/Z
Beylikdüzü/İSTANBUL Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika No: 52098

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Halil Ziya Doğruöz: 22 Şubat 1992'de Bursa'da doğdu. Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Hüsranla biten ticari girişimlerinin yanı sıra metin, içerik yazarlığı ve redaktörlükle uğraştı. Bazı edebî dosyaları yayına hazırladı. 2020 yılında seçici kurul başkanlığını Prof. Dr. Handan İnci'nin, jüriliklerini Murat Yalçın, Abdullah Uçman, Metin Önal Mengüşoğlu ve İhsan Deniz'in yaptığı 19. Ahmet Hamdi Tanpınar Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Hâlihazırda bitiş çizgisine birkaç adım kalan romanı üzerinde çalışmakta.

Nerede karşılaştığımızı hatırlamıyorum. Ne vakittir benimleydi, ne vakittir hikâyeme ortak bilmiyorum. Bölük pörçük birkaç vaka var zihnimde fakat ayrıntıları noksan. Rüyalarıma giriyor bazen, rüya mı gerçek mi ayırt edemiyorum. Alay ediyor benimle. "Efendime söyleyeyim," diye başlıyor lafa. Her defasında yapıyor bunu. Belki milyon kere aynı cümleyi kurmuşumdur. "Ben kimsenin efendisi değilim!"

"Efendime söyleyeyim."

"Ben kimsenin efendisi değilim!"

Vazgeçtim bu cümleden. *Organize İşler*'in Üzeyir Abi'sinin meşhur bir repliği var hani, rahmetli Erdal Tosun'un: "Bir ara çok konuştum, hiç faydasını görmedim, bıraktım." Benimkisi de o hesap sanırım. Bu cümlenin hiçbir faydasını görmedim çünkü. Her seferinde o kitabı hatırlattı bana, defalarca okuduğum o kitabı. İtiraz ettim tabii. "Sen o zaman yoktun ki," dedim. Güldü. Hep benimleymiş meğerse. O kitabı da aldırtan bizzat kendisiymiş. Rahmetliye benzetenler olur beni. Onun gibi kilolu değilim ama saçlarım kıvırcık. Biraz da ses tonumuz örtüşüyor galiba. İsteseymişim eğer iyi bir tiyatrocu olabilirmişim. Doğrusu, düşünmedim de değil. Tek kişilik oyunlar çok yakışırdı bana. Sahnenin göbeğine bir josefin koltuk, -rengi önemli tabii, kırmızının birkaç tonundan biri, velmilyon mesela ya da Venedik kırmızısı- saatlerce anlatır, oynardım.

İsmini sordum birkaç kez. "Köleniz," diye yanıtladı. Artık bunu da sormuyorum. Can sıkıcı bir hâl almaya başladı çünkü. İstediğim cevapları bir türlü duyamadığım yetmiyormuş gibi beni tiye almaya başladığını da düşünür oldum. Kölemmiş, yok daha neler. Madem öyle, su istedim bir gün. Çeşmenin mutfakta olduğunu söyledi. Bir güzel payladım onu. Güya kölem ama Erikli'den başka su içmediğimden bihaber. Hemen karşı taarruza geçti. "Bursa'da su çeşmeden içilir!" dedi. Sular İdaresinin meşhur sloganı bu. Yerel medyada bir köşe yazısı okumuştum. Onun beni tiye aldığı gibi köşe yazarı da Sular İdaresini tiye almıştı. Bursa'da su çeşmeden içiliyormuş ama Sular İdaresinin binalarında su sebilleri varmış. Amiri memuru hep damacanalardan içiyormuş sularını. Çok gülmüştüm bu yazıya.

Çok değil, birkaç gün evvel yaşını sordum. Her yaşta yaşsızmış. Öyle dedi. Aramızdaki ilişkinin iyice rayından çıktığını, artık beni tiye almanın da ötesine geçtiğini düşündüm. Düpedüz dalga geçiyordu benimle. O gün hiç yüz vermedim ona. "Efendime söyleyeyim," diye başlayan sayısız cümle kurdu. Bazen oyun oynar benimle. Kül tablasını falan saklar. Çayın altını söndürür. Çakmağın taşını bozar. Haberim olmadan yemek sipariş eder. Kayhan'dan pideli köfte söyler, Pidecioğlu'ndan cantık ister. Karşımda pideci çırağını görünce şaşırırım. İtiraz etmişliğim de var birkaç kez. Adresi okur çırak. "Yeşil Mahallesi, İnce Aralık Sokak, Vahdet Apartmanı…" Mecburen alıp yerim. "Bir ara da İskender yiyelim," der keyifli keyifli. Ses etmem. Yine yemek sipariş etmiş o gün. Bir kıymalı, bir kuşbaşılı cantık, bir üzüm şırası ve litrelik Erikli suyu. Aklı sıra Erikli suyu isteyerek kompliman yapıyor bana. Yemezler tabii, içmezler de ayriyeten. Elimi bile sürmedim hiçbirine. Nihayet akşamüzeri onu yanlış anladığımı söyledi. İlgilenmedim. Yaşıtmışız. İkimiz de yaşsızmışız. "Kafa kâğıdına bak," dedi. Bir an çok korktum doğum tarihimi sildi diye. Şükür, yerindey-

di. "Otuz üç işte," dedim. Güldü. "Düşün," dedi emredercesine. "Yeniden diriltileceğimiz yaş," diye mırıldandım. Lisedeyken okumuştum bunu. Ravii Enes bin Malik olan bir hadis, cennet ehlinin tam da benim yaşımda, Âdem'in suretinde, Yusuf'un güzelliğinde, bıyıklı, bedenleri kılsız ve kara gözlü bir simayla diriltileceğini söylüyordu. Lisedeyken de benimle olduğunu ispat etmek için kurmuş tüm bunları. Boşuna kızmışım. Kelime oyunlarıyla bir yerlere varmaya çalışıyor. İrili ufaklı ipuçları salıyor bana.

Beni nasıl bulduğunu sordum. "İlk nerede karşılaştık?" dedim. Alakasız bir yığın söz söyledi. "Hatırla," dedi. "Düşün," dedi. Bunları yine emredercesine yaptı. Bir değil, iki değil. Bu kadarı fazlaydı. Gitgide bir otoriteye dönüşüyor, emirler yağdırıyordu. "Bu nasıl bir efendi-köle ilişkisi!" diye çıkıştım. Modernize edilmiş bir efendi-köle ilişkisiymiş. Orta Çağ'a mı dönecekmişiz. Elime kırbaç mı alacakmışım. Bu ve benzeri bir sürü demagoji. Susmak da bilmiyor. Doğru cümleyi aradım bir vakit. "Sen benim kölem değil, sırtımdaki kambursun," dedim. Her köle efendisinin kamburuymuş. Efendi-köle geleneğinde varmış bu. Bunca işinin arasında bir de tarih dersi veremezmiş bana. Doktora gitmekle tehdit ettim onu. Daha önce gitmişim. Doktor onu göremiyormuş ne yazık ki. "Benim için hava hoş," dedi. Olan bana oluyormuş. Aylarca bir odaya kapatılıyormuşum. İlaçlar da cabasıymış. "Deli mi zannediyorlar beni?" diye sordum. Cevapsız bıraktı. "Deli değilim!" dedim hışımla. Dünyanın dört bir yanındaki kliniklerde herkes aynı cümleyi kuruyormuş. "Deli değilim," diyorlarmış. Beyhude konuşuyormuşum.

Aylarca bir odaya kapatılmışım. Bunun üzerinde epey düşündüm. Bırakın hastaneyi, doktoru, ne bir renk ne de bir ses hatırlayabildim. "Doktorumdan biraz bahseder misin," dedim. "Doktor Ramiz," dedi. Türkiye'nin ilk psikanalizcilerindenmiş. Nasıl biri olduğunu sordum. Ses to-

nunu, yüzünü, cüssesini, hepsini sordum. Baktım, katıla katıla gülüyor karşımda. Doktor Ramiz'i ben de hatırladım nihayet. "Alçak!" diye bağırdım ona. Sesi soluğu dindi. "Azlediyorum seni," dedim. Yatak odasına gitti yalnızca. Böyle bir hakkım yokmuş. Modernize edilmiş efendi-köle ilişkisinde azletmek diye bir kavram yokmuş. İkimiz de moderniteye kurban gitmişiz. Üstelik ilk defa da yaşamıyormuşuz bunu.

*

Yürüyüşe niyetlendiğim günlerden biriydi. Hava da tam sevdiğim gibi, ne rüzgâr var ne de yakıcı güneş. Nasıl olduysa erken uyanmışım. Kâbus görmüş olabilirim belki de. Ter içindeydim uyandığımda. Doğrulup düşündüm bir vakit. Kahvaltı hazırlarken de devam ettim. Anımsayamadım ama. Saat, güne başlamak için çok erkendi. Kendi adıma tabii. İş güç sahibi kimseler mesailerine çoktan başlamış olmalıydı. Mesela abim, yahut Sebastian ile Sincap. Hep sekizde kaldırırlar kepenkleri. Uzun Çarşı'nın tüm esnafı da öyle. Bense öğle ezanıyla uyanırım. Yeşil Cami'nin güzel sesli müezzini uyandırır beni. Bir bardak soğuk suymuşçasına içerim sesini, ferahlarım.

Gardırobun önünde fazlaca vakit geçirdim. Bu hep böyle olur. Giyinmek değil ama giyinmeye başlamak, ne giyeceğime karar vermek neredeyse bir saatimi alır. Çünkü o gelir yanıma. "Efendime söyleyeyim," diye başlar yine. Askıdan tüm gömlek ve pantolonları indirtir. Yeleklere çok düşkündür. Aksesuarlara da öyle. Yaka iğnesi ya da fuları şart koşar. Hafız Mustafa amcayı hatırlatır bana. Onun gibi iki dirhem bir çekirdek olmalıymışız. Öyle der. Renklerle yapılan göndermelere bayılır. Kahve tonlarını seçiyorsak turkuvazla bağlarız muhakkak. Turkuvaz mendil, turkuvaz fular… Şapkalara da pek bir önem verir. Çoğunlukla fötr

seçer ama bazen kasketi de yakıştırdığı olur. Eski Bursa beyzadelerinin dışarı şapkasız çıktıkları görülmüş şey değilmiş. Bunu söylemeyi asla ihmal etmez. "Muhitinin adamı ol," der. Eski Bursa'dan kim kalmış, hepi topu bir avuç insanmışız. Babaannemden bir cümleyi tekrarlayıp durur başımda. "Giyinmek, adabımuaşeretin bir parçasıdır." Durup bir süre seyre dalar beni. Artık nereden duyduysa, kıyafetlerimizle karşılanıp şahsiyetlerimizle uğurlandığımızı söyler son olarak.

Güzergâh değiştirmek pek olası şey değil benim için. Belli rutin ve uğurlarım var çünkü. İllaki Yeşil İmareti'nin bitişiğindeki merdivenleri kullanırım. Yerde yarım metre kar olduğu günlerde dahi vazgeçmemişimdir bundan. Gerçi uzun seneler oldu merdivenlerin üzerini örtecek kadar bile kar görmeyeli. Bursa değiştikçe mevsimler de değişiyor galiba. Üzülüyorum buna. Rahmetli babam eski Bursa'nın kışını anlata anlata bitiremezdi. Bu merdivenlerde insan boyunu aşkın kar birikirmiş. Her kış birkaç kez olurmuş bu. Konu komşu el birliğiyle kürerlermiş. Hele ki mart çok çetin geçermiş. Az kazma kürek yakmamışlar. Keyifle bahsederdi bundan. Odun kömür taşımanın zorluklarına değinirdi. Tüm sokağın yakacağı aynı gün gelirmiş. Tüm sokak kömür tozundan kapkara olurmuş, insanlar da öyle. Konu komşu yine el birliği edermiş. Hastaların, yaşlıların, kucağında yetimleriyle kalanların yakacakları taşınmadan kimse kendi odununa, kömürüne el sürmezmiş. Bunları da keyifle anlatırdı. Eskiye dair ne varsa -ki, kahir ekseriyeti zorluklardan ibaretti- hepsini keyifle anlatırdı.

Merdivenlerin başına geldiğimde ayaklarıma birkaç kedi dolanır hemen. Kırçıllı kedi, tekir kedi, beyaz kedi ve kara kedi. Hep oradadırlar. Biraz okşar, sonra da beslerim. Ayda iki defa ikişer kiloluk paketlerde mama alırım. Süheyla teyze için de alırım. Başka komşular da alır. Ayağımı ilk basamağa atar atmaz başımı kaldırıp Yeşil Türbe'ye bakar,

çocukluğumu görürüm. Bir tas su ve bir kuru somuna razı sadık bir türbedar gibi bekler beni orada. Basamakları ağır ağır tırmanırken yaş alırım sanki. O görüntü gitgide bulanıklaşıp şahane bir yanılsamaya dönüşür sonra. Türbenin içinde, yüzyıllar evvelindeyimdir. Nakkaşlar çalışır, semtimize ismini veren türbenin yeşil, turkuvaz çinilerini işlerler bir bir. Nihayet basamakları bitirip cami, türbe, imaret ve hamamdan mürekkep külliyenin Arnavut taşlarına ayak bastığımda başka başka kedilerle karşılaşırım. Turistler de etraftadır tabii. Ama onlar beni pek ilgilendirmez. Kalabalığı sevmeyişimdendir bu. Belki bir parça da Yeşil'i kıskanır, bize münhasır kalmasını isterim. Bize ve kedilere… Yeşil'i kedilerinden yoksun düşleyemem.

*

Süheyla teyze alt kat komşum. Bizim gibi eski Bursalı o da. Benim yaşımdan da öte komşuluğumuz. Yaklaşık kırk yıl evvel iki katlı, ahşap, cumbalı evimizi yıkıp yerine apartman diken rahmetli müteahhit Vahdet Bey'in hanımı. Yaşı muamma. Asla da söylemez. Rahmetli babaannemle akran olduklarını duymuştum. Ama gelgelelim babaannem rahmetli olduktan sonra "Hatice ablam," diye anmaya başladı onu. En başta yadırgadık bunu fakat hiç ses etmedik. Çünkü babaanneme "Hatice ablam," dedikçe kendisinden ölümü uzaklaştırmak istediğini fark ettik. Bunu başardı da. Babaannem rahmetli olduğunda on yaşımdaydım. Süheyla teyze o gün bugündür gençleşir. Her Allah'ın günü Setbaşı'ndaki tarihî fırına kadar yürüyüp ekmeğini alır, kedileri doyurur. Ayda iki kez pazara, Namazgâh yokuşunun yarısına kadar çıkar. Hatta kandillerde koca bir hamur yoğurup komşulara lokma dağıtır.

Vahdet Apartmanı, sakinleriyle değil ama bizzat kendisiyle şakacı bir yapı. Yeşil'in közde kahvesiyle namdar

tarihî Çelebihan Konağı'nın avlusunu seyreden ön cephesi beş, bir alt sokağa bakıp Bursa ovasını ayaklarımızın altına seren arka cephesi yedi katlı. Şakacılığı buradan doğuyor. Acemi bir postacı birinci kata evrak getirdiğinde üçüncü kata çıkıp Süheyla teyzenin kapısını çalmış oluyor mesela. Postacı haklı. Süheyla teyze görünürde birinci, tapudaysa üçüncü katta oturuyor. Ah şu Süheyla teyzeyi çileden çıkaran kot farkı! Postacıya iki kat aşağı inmesi gerektiğini söylüyor. Merdivenleri inerken postacı ayrı söyleniyor, Süheyla teyze ayrı. Rahmetli Vahdet amcaya kızıyor. "Neymiş, yaşlandığımızda merdiven çıkmak zor gelirmiş. Ne olurdu sanki bir kat yukarıda otursaydık!" diyor. Malumunuz, o bir kat yukarıda da ben yaşıyorum.

Bizim "eski Bursa" dediğimiz muhitler, Emirsultan, Yeşil, Setbaşı, Heykel ve çevresi, Kayhan, İpekçilik, Maksem, Şehreküstü, Altıparmak, Çarşamba, Çekirge, Tophane, Muradiye ve Alacahırka semtlerinden ibaret. Tüm bu semtlerin ortak noktası, yani eski Bursa'nın ortak noktası yokuşları: Tırman tırman bitmeyen yokuşları. İşte bu yokuşlara hizalanan apartmanların birçoğunda kot farkı mevcut. Bizim apartmanımızdaki kot farkından eski Bursa muhitlerinin insanları da mustarip. Onların apartmanları da -hele Vahdet Apartmanı gibi otuz yaşını devirdiyse- şakacı. Çünkü eski tapularda "eksi kat" diye bir kavram söz konusu değil. Rahmetli annemin Kayhan Mahallesi'nde bir ahbabı vardı, Gülgün Hanımlar. Küçükken çok gitmişimdir evlerine. Bursa'nın en güzel sokaklarından birinde otururlar. Tarihî Irgandı Çarşılı Köprüsü'nün ayağındaki sokakta… Ahmet Haşim'in "Bilmem Bursa'yı gezerken gördünüz mü? Bu meydan malül hayvanların düşkünler yurdudur. Kanadı, bacağı kırık leylekler, bunamış kargalar halkın sadakasıyla yaşarlar," dediği Gurabahane-i Laklakan'ın bulunduğu sokakta… Selçuk Hatun Sokağı'nda… Mesela Gülgün Hanımların apartmanı da en az Vahdet

Apartmanı kadar şakacıdır. Selçuk Hatun Sokağı'na bakan ön yüzü dört, Gökdere'yi ve buna mukabil tarihî Irgandı Çarşılı Köprüsü'nü seyreden arka yüzü yedi katlıdır. Her ne kadar çaylak postacıların aklını karıştırsa da sakinlerine eşsiz bir seyir sunar.

*

Kapının kolunu kavradığım gibi büyük bir hayal kırıklığına uğradım. Kilitliydi. Üzerinde olması gereken anahtar sırra kadem basmıştı. Elimdeki mama torbasıyla öylece kaldım bir vakit. Ara ara da kapının koluna abanmayı ihmal etmedim. İkna olmuyordum çünkü. Daha evvel başıma böyle bir iş gelmemişti. Ya da bir ihtimal, gelmişti de ben hatırlamıyordum. Doğrusu, bu ihtimal biraz ürküttü beni. Tekrar kavradım kapının kolunu. Açılmıyordu işte. İkna oldum bu sefer, kesinkes kilitliydi. Yatmadan önce kapıyı kilitler miydim? Hayır, böyle bir huyum yoktu. Uykularımın kâbuslarla bölündüğü gecelerde dahi kalkıp kilitlemezdim kapıyı. Hatta bir vakitler sokağımıza hırsız dadanmıştı. Üst katımdaki Almancıların evini de soymuş. O zaman bile kilitlememiştim kapımı. "Ben Almancı mıyım ki," demiştim. Ceplerimi yokladım bir umut. Portmantonun pirinç çengel ve çekmecelerine baktım. Yoktu. Ayakkabılarımı çıkarıp iyice aradım evi. Odamdaki iki komodin ve şifonyerin çekmecelerini didik didik ettim. Bir yığın ıvır zıvırın haricinde bir şey geçmedi elime. Ne bulduysam çekmecelere tıkıştırmışım hep. İnanır mısınız, misina bile vardı çekmecelerde. Ne alakaysa? Bir ara balık tutmaya niyetlenmiş olabilir miyim diye düşündüm. İmkân dâhilinde değildi. Hem balığı pek iştahla yediğim söylenemezdi hem de hiçbir canlının Azrail'i olamazdım. Buna benzer bir cümle kurmuştum zamanın behrinde. Hafız Mustafa amcayla Arap Şükrü Sokağı'ndaydık yanlış hatırlamıyorsam.

*

Telefonum çaldı. Su arıtma cihazı satan bir kız böldü hikâyemizi. Daha önce de aramıştı, aynı kız mı bilmiyorum ama firma aynı. Harika bir teklifleri varmış ve daha önemlisi bu teklif bana özelmiş. İyice azıttı bunlar. Rahmetli annem olsa bu cümleyi kurardı. Bir ara öyle bir furyaydı ki, dinmek bilmiyordu. Eline çatal bıçak takımı, tencere tava, elektrik süpürgesi yahut halı yıkama makinesi alan kapımıza dayanıyordu. Pazarlamanın da şekli değişti birçok şey gibi fakat sloganı değişmiyor. Teklifler hep bize özel. Yarım saat kadar tuttum pazarlamacı kızı telefonda. Alacağımdan değil, bir daha aramasın diye yaptım bunu. Kapatırken de "Bursa'da su çeşmeden içilir," dedim.

*

Yanlış hatırlamıyorum, Arap Şükrü Sokağı'ndaydık. Hafız Mustafa amcayla Balıkçı Reşat'ın meyhanesinde oturuyorduk. Tuhaf bir çağrışımla hatırladım bunu. Az önce telefonla konuşurken pazarlamacı kıza birtakım sorular yönelttim. Sağlıklı suyun hangi değerlerde olması gerektiğini sordum. Dersine iyi çalışmış. Uzun uzadıya anlattı. "Peki," dedim. "Neden su arıtıcısının filtreleri İsviçre'de üretiliyor? Asıl önemlisi, niçin bunu böbürlenircesine vurguluyorsunuz?" Bunun cevabını da verdi. Güya İsviçreli bilim insanları Alplerde kaynayan suyun değerlerini esas alarak üretmişler bu filtreleri. "Bununla böbürlenmiyor, yalnızca belirtiyoruz," dedi. İşte o zaman aklıma geldi Hafız Mustafa amcayla Balıkçı Reşat'taki sohbetimiz. Konu nasıl açıldı, nasıl dallanıp budaklandı bilmiyorum ama Evliya Çelebi'nin Uludağ'ın suyunu âbıhayata benzettiğini söylemişti Hafız Mustafa amca. Ben de bunu kıza söyleyip o İsviçreli